

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

Vakken:

PV Praktijk bio-esthetiek	14 lt/w
PV/TV Stage bio-esthetiek	8 lt/w
TV Bio-esthetiek	6 lt/w
Specifiek gedeelte	

Studierichting: Esthetische lichaamsverzorging

Studiegebied: Lichaamsverzorging

Onderwijsvorm: TSO

Graad: derde graad

Leerjaar: derde leerjaar

Leerplannummer: 2008/048
(vervangt 2006/106)

Nummer inspectie: 2006 / 62 // 1 / O / SG / 3H / III3 / / D/
(vervangt 2006 / 62 // 1 / O/ SG/2H / III3/ IV/08)

onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

INHOUD

Visie	2
Beginsituatie	3
Algemene doelstellingen	4
Leerplandoelstellingen / leerinhouden.....	5
Pedagogisch-didactische wenken en timing	18
Minimale materiële vereisten.....	24
Evaluatie	26
Bibliografie	29

VISIE

Het hoofddoel van deze richting nl. het vervolmaken van vakkundige schoonheidsspecialisten, omvat de noodzakelijke theoretische en praktische kennis, vaardigheden en attitudes nodig om te participeren in het bedrijfsgebeuren van de schoonheidssector in al zijn aspecten.

Dit specialisatiejaar beoogt een uitdieping van de leerstof van de eerste en het tweede leerjaar van de derde graad Schoonheidsverzorging op basis van de competenties die de leerlingen verworven hebben.

De leerlingen worden geconfronteerd met diverse organisatorische en commerciële aspecten in de schoonheidszorgen; door een correcte communicatie en teambuilding in relatie tot het cliënteel en het personeel verruimen zij hun basiscompetenties van schoonheidsspecialist(e).

Om dit alles te doen slagen dient men de leerlingen te confronteren met concrete en realiteitsgebonden opdrachten en goede stageplaatsen te selecteren in functie van de capaciteiten en kwaliteiten van de leerlingen.

Naast het ontwikkelen van een grotere verantwoordelijkheid, worden de leerlingen getraind in het zelfstandig en vakkundig uitvoeren van nieuwe technieken en trends.

Het is de bedoeling tegemoet te komen aan de hoge kwaliteitseisen inzake opleidingsniveau in een aantal deelsectoren van de schoonheidsindustrie en de wereld van de schoonheidsverzorging.

Jonge mensen krijgen hierdoor betere instapmogelijkheden in de arbeidsmarkt; dit is dan ook één van de belangrijkste doelstellingen.

De relatie met diverse vakken zijn onontbeerlijk in deze opleiding juist omwille van de brede inzetbaarheid op de arbeidsmarkt.

Het is de bedoeling dat het deel instituutpraktijk en/of stages zoveel mogelijk de reële situatie van een instituut nastreeft.

Hierdoor verwerven de leerlingen niet alleen de nodige routine (tempo), maar worden zij geconfronteerd met de dagdagelijkse problematiek van een instituut.

Naast de theoretische en praktische te verwerven kennis en vaardigheden wordt van de leerlingen gedurende de opleiding tal van vakspecifieke attitudes verwacht en verder ontwikkeld:

- zin voor orde, netheid en hygiëne;
- het persoonlijkheidsprofiel van een schoonheidsspecialist nastreven;
- organisatorisch, methodisch en zelfstandig werken;
- positief kritisch en probleemoplossend ingesteld zijn;
- sociale en communicatieve vaardigheden realiseren;
- het dienst- en zorgverlenende aspect van de opleiding onderschrijven;
- taalvaardig zijn en een goed taalgebruik nastreven;
- nieuwe technologieën en ontwikkelingen volgen.

BEGINSITUATIE

De leerlingen die het 3e leerjaar in de 3e graad TSO aanvatten, zijn sterk gemotiveerd voor verdere specialisatie. Vanuit de 3e graad TSO Schoonheidsverzorging bezitten zij alle basistechnieken en de theoretische verantwoording ervan.

Zij staan open voor het verwerken van heel wat nieuwe leerstof in verband met de praktijk en de evolutie van de technologie in haar toepassingen in een schoonheidsinstituut.

Voor die leerlingen die instromen uit een andere richting zal er een intensief inhaalprogramma moeten opgezet worden.

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

De leerplandoelstellingen van TV Bio-esthetiek, PV Praktijk bio-esthetiek en PV/TV Stage bio-esthetiek hebben als doel een volwaardige bijdrage te leveren tot de persoonlijkheidsontwikkeling van de leerlingen.

De drie componenten van de persoonlijkheidsvorming, namelijk de psychomotorische, de dynamisch-affectieve en de cognitieve, dienen evenwichtig te worden opgenomen en uitgewerkt.

De wetenschappelijke basiskennis is reeds verworven in het 1e en 2e jaar van de 3e graad Schoonheidsverzorging. De integratie van de nodige wetenschappelijke basiskennis in de lessen PV en TV Bio-esthetiek blijft van kapitaal belang.

In het specialisatiejaar heeft het vak TV Bio-esthetiek vooral een ondersteunend verklarend doel voor de praktische vakken Bio-esthetiek, enerzijds in de vakonderdelen gelaat-, lichaam-, hand- en voetverzorging en anderzijds in instituutorganisatie.

Op het einde van de studierichting Esthetische lichaamsverzorging 3e leerjaar 3e graad TSO kan de leerling:

- een werkplanning opstellen en organiseren en dit met verschillende werknemers en verschillende behandelingen;
- zich inleven en aanpassen aan specifieke en functionele situaties binnen de eigenheid van de organisatie;
- de werkplanning adviseren, opvolgen en bijsturen;
- nieuwe producten en technieken objectief analyseren en een balans opmaken van voor- en nadelen;
- gegevens voor administratie en boekhouding verwerken;
- professioneel adviseren en aanpassen van de behandelingen naar de wens van de klant.

De verplichte instituutorganisatie traint de leerlingen in het beheren van een instituut en in het verwerven van kwaliteit en werktempo bij het uitvoeren van de verschillende activiteiten eigen aan een schoonheidsinstituut of aanverwante instellingen (wellness-centra, verzorgingscentra's, verkoop ...).

De verplichte stages in de betere schoonheidsinstituten of aanverwante instellingen dragen bij tot de vervolmaking van de opgedane kennis en ervaring.

LEERPLANDOELSTELLINGEN / LEERINHOUDEN

Volgende leerplandoelstellingen en leerinhouden vormen een geheel dat tijdens elk subvak van de opleiding aan bod komt. Deze worden niet elke keer herhaald in het leerplan doch wel steeds geïntegreerd en gerealiseerd.

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	Algemene voorbereidende handelingen 1 klanten op een professionele manier, eigen aan het beroep, ontvangen, begeleiden en adviseren. zich aanpassen aan een bedrijfscultuur.	Vorbereidende handelingen 1 De bedrijfsorganisatorische aspecten van een schoonheidsinstituut, parfumerie, wellness-center ... <ul style="list-style-type: none"> • onthaal • imago • in functie van de vooropgestelde handelingen de werkpost voorbereiden • professioneel materiaal kiezen in functie van de uit te voeren handelingen • in functie van de vooropgestelde behandeling de klant installeren • in overleg en naargelang de wens van de klant advies verstrekken en een behandelingsplan opstellen • de vooropgestelde handelingen uitvoeren • persoonlijk voorkomen en uitstraling • taal/vaktaal • commerciële ingesteldheid • regels en afspraken • ...
	2 veiligheidsvoorschriften toepassen. hygiënevoorschriften en milieuvoorschriften toepassen. onderhoudsrichtlijnen toepassen. ergonomische richtlijnen toepassen.	2 Specifieke voorschriften <ul style="list-style-type: none"> • veiligheid • hygiëne • milieu • onderhoud • ergonomie

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	3 de verkoop van goederen en diensten in het instituut onderscheiden.	3 Klantgerichtheid <ul style="list-style-type: none"> • verkoop van goederen • verkoop van diensten • klantbestand • aankoop • stockbeheer
	4 de technische handelingen voor dames en heren eigen aan het profiel van het instituut realiseren.	4 Technische handelingen Advies betreffende <ul style="list-style-type: none"> • analyse/stappenplan/werkmethode • verschillende soorten verzorgingstechnieken • morfologie • persoonlijkheid • kleur en stijl • modetrends
	5 zien in dat permanente vorming en bijscholing noodzakelijk is vanuit hun belangstelling voor de nieuwe ontwikkelingen in de sector.	5 Vorming en bijscholing Opvolgen van de ontwikkelingen in de sector <ul style="list-style-type: none"> • vakbladen • producten • technieken • ICT
	6 het gebruik van materiaal en producten in relatie zien tot de tijdsbesteding en de invloed die dit heeft op de onkostenstructuur en het rendement van de zaak.	6 Prijsbewustheid <ul style="list-style-type: none"> • onkosten • inkomsten • winst • rendement • timing • investering

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	7 individueel en in team zin voor kwaliteit ontwikkelen en het nut hiervan inzien.	7 Integrale kwaliteitszorg <ul style="list-style-type: none"> • evaluatie • zelfevaluatie • individueel • ondernemend • teamgericht

HANDVERZORGING

	1 een actuele handverzorging correct realiseren binnen de tijdslimiet en naar de wens van de klant.	1 Toepassen van een professionele handverzorging
	2 Nieuwe tendensen in de hand en nagelverzorging opvolgen en gerichte keuzes maken. Kunstnagels aan de hand van verschillende technieken en materialen toepassen.	2 Hand en nagelverzorging <ul style="list-style-type: none"> • technieken • producten • materialen Kunstnageltechnieken <ul style="list-style-type: none"> • productenkeuze • veiligheidsvoorschriften • werkvolgorde • tijdslimiet • informeren en adviseren
	3 klanten met huid- en nagelaandoeningen eventuele behandelingen adviseren en/of door verwijzen.	3 Huid- en nagelaandoeningen <ul style="list-style-type: none"> • hygiëne • aandoeningen herkennen • adviseren en toepassen van verzorgingstechnieken

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	hedendaagse nagellaktechnieken realiseren.	4 Specifieke en modegebonden technieken

VOETVERZORGING

1	<p>een voetonderzoek uitvoeren en hieruit voetafwijkingen afleiden.</p> <p>zelfstandig een professionele voetverzorging binnen een rendabele tijd uitvoeren, hierbij rekening houdend met de hygiënische voorschriften en de nodige aandacht voor de deontologie.</p>	<p>1 Voetverzorging</p> <p>1.1 Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • voetonderzoek • huid- en nagelverzorgingstechnieken • huid en nagelaandoeningen • voet en voetzoolmassage • verbandtechnieken • voetbaden • ... <p>1.2 Specifieke handelingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • nemen van een voetafdruk • podologische handelingen (instructiekaart) • apparatuur <p>➤ 1.3 Verzorgende en luxevoetverzorging</p>
---	---	---

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	2 correctors en protectors vervaardigen voor teen en/of voetproblemen.	2 Orthoplastie <ul style="list-style-type: none"> • soorten materialen en technieken • correctors: plastische materialen ... • protectors: viltverbanden, paddings ...
	3 technieken van onychoplastie esthetisch verantwoord uitvoeren.	3 Onychoplastie <ul style="list-style-type: none"> • soorten materialen en technieken
	4 de verschillende orthonyxi technieken esthetisch verantwoord toepassen.	4 Orthonyxie <ul style="list-style-type: none"> • soorten materialen en technieken
	5 de basistechnieken van voetreflexologie uitvoeren.	5 Voetreflexologie <ul style="list-style-type: none"> • soorten • technieken
	6 kunstnagels verantwoord plaatsen.	6 Kunstnagels

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
--------------	--	--------------

GELAATSVERZORGING

•	1 op basis van een grondige analyse uit verschillende specifieke behandelingen een aangepaste keuze maken en de verzorging uitvoeren.	1 Specifieke behandelingen <ul style="list-style-type: none"> • rekening houden met de wens van de klant • informeren en adviseren van de klant over prijs /kwaliteit • huiddiagnose • verschillende soorten specifieke verzorging: kuurbehandelingen, camouflagetechnieken, aromatherapie, lymfedrainage... • toepassingstechnieken
•	2 de actuele gelaatsverzorgingen vanuit een volledige klantendienst verzorgen en uitvoeren.	2 Klantendienst <ul style="list-style-type: none"> • dames en heren • verschillen in huidstructuur • soorten verzorgingen
•	3 specifieke gelaatsverzorgingen bij mannen toepassen.	3 Gelaatsverzorgingen bij mannen <ul style="list-style-type: none"> • steekkaart • soorten producten • ontharingsproducten • verzorgingstechnieken • werkvolgorde • omgang met mannelijke klanten

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
•	4 definitieve ontharingstechnieken adviseren en uitvoeren.	4 Definitieve ontharingstechnieken <ul style="list-style-type: none"> • voor- en nadelen • verschillende technieken
•	5 actuele apparaten resultaatgericht beoordelen, kiezen en het gebruik ervan analyseren.	1.1 5 ➤ Actuele apparaten 1.2 <ul style="list-style-type: none"> • veiligheidsvoorschriften • aankoopvoorwaarden, verhouding prijs/kwaliteit • apparaten voor specifieke behandelingen

LICHAAMSVERZORGING

	1 vanuit een grondige analyse een volledige klantendienst voor lichaamsbehandelingen gebaseerd op massage en specifieke technieken adviseren, toelichten en zelfstandig uitvoeren.	1 Klassieke en specifieke technieken <ul style="list-style-type: none"> • werking en gebruik van etherische oliën (bijv. relaxerende oliën, stimulerende oliën ...) • peeling, pakkingen, lymfedrainage, figuurcorrectie, relaxatie en kuurbehandelingen • aangepaste apparatuur • alternatieve technieken • diverse actuele en trendgevoelige technieken
--	--	--

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	2 de vaardigheden van diverse deelbehandelingen toepassen.	2 Specifieke technieken <ul style="list-style-type: none"> • rug • cellulitis • buste • pakkingen • ...
	3 nieuwe ontharingsproducten, nieuwe technieken en methoden onderscheiden en de voor- en nadelen verantwoorden.	3 Nieuwe ontharingstechnieken, producten en methoden <ul style="list-style-type: none"> • voor- en nadelen • soorten
	4 zich in verband met actuele en nieuwe apparaten informeren, kritisch opstellen en keuzes verantwoorden.	4 Nieuwe apparatuur <ul style="list-style-type: none"> • gebruik • veiligheidsvoorschriften • voor en nadelen • kostprijs • gebruiksvoorschriften • ...
	5 de verschillende toepassingsgebieden in een kuuroord, wellness-sector ... verantwoorden en toelichten.	5 ➤ Diverse toepassingsgebieden <ul style="list-style-type: none"> • veiligheidsvoorschriften • hygiënische voorschriften • klanten informeren en adviseren • ...

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
--------------	--	--------------

MAKE-UP

	1 verschillende make-ups aanbrengen volgens de regels van morfologie, symmetrie en kleurenharmonie.	1 Diverse make-ups <ul style="list-style-type: none"> • dag • avond • feest • kunst en fantasie • facepainting • ...
	2 een onderscheid maken tussen make-up voor foto, film en televisie en de basisprincipes ervan uitvoeren.	2 Doel van de make-up <ul style="list-style-type: none"> • film en tv • theater • fotoshoot • kunst en fantasie • shows • ...
	3 make-up toepassingen voor reële en fictieve opdrachten kunnen uitvoeren.	3 Reële en fictieve opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • film en tv • theater • fotoshoot • kunst en fantasie • show • effecten van belichting, afstand • ...

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	4 de mogelijkheden van permanente make-up toelichten.	4 Permanente make-up <ul style="list-style-type: none"> • soorten • technieken • voor en nadelen • deontologie
	5 camouflagetechnieken in functie van het doel op een verantwoorde manier realiseren.	5 ➤ Camouflagetechnieken <ul style="list-style-type: none"> • soorten • technieken • voor en nadelen • deontologie

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
--------------	--	--------------

STAGES

In het aantal lestijden Stage (8 lestijden) dat de school in het derde jaar van de derde graad besteedt aan stage (met de voorkeur voor blokstage) zal men de in PV/TV aangeleerde vaardigheden toetsen aan de realiteit met de nadruk op het ervaren van de reële werksituaties in de verschillende aanverwante sectoren waarin de leerlingen geconfronteerd worden met een aanbod van verschillende handelingen binnen één werksituatie.

Volgende leerplandoelstellingen dienen in de 8 lt/w instituutpraktijk en/of stage bereikt te worden.

	<p>1 inzicht in het doelgericht en efficiënt organiseren van de dagdagelijkse planning verwerven; omgaan met kritiek. ontwikkelen een zekere empathie ten opzichte van collega's en klanten. inzicht in de relatie tempo en rendabiliteit verwerven. nemen initiatief tot bijsturing. efficiënt en klantgericht communiceren.</p>	<p>1 Organisatiebekwaamheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • werkzaamheden plannen/stappenplan • sociale en communicatieve vaardigheden • commerciële ingesteldheid • timing, werktempo • probleemoplossend denken • zelfredzaamheid • stressbestendigheid • discipline • discretie • teamwerk
	<p>2 belangstelling voor de permanente evolutie in het modebeeld tonen en passend advies verstrekken.</p>	<p>2</p> <p>➤ Advies betreffende</p> <ul style="list-style-type: none"> • morfologie • persoonlijkheid • kleur en stijl • make-uplijnen en trends

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	3 inzicht verwerven in de verkoop van goederen en diensten in het schoonheidssalon en deze van elkaar onderscheiden.	3 Klantgerichtheid <ul style="list-style-type: none"> • verkoop van goederen • verkoop van diensten • klantenbestand • aankoop • stockbeheer
	4 zin voor kwaliteit ontwikkelen.	4 Integrale kwaliteitszorg
	5 de tijdsbesteding, het gebruik van materiaal en producten in relatie zien tot de kostenstructuur en het rendement van de zaak.	5 Tijd-, prijs- en kostenbewustzijn
	6 permanente vorming en bijscholing onder verschillende vormen hanteren om de ontwikkelingen in de sector op te volgen.	6 Opvolgen van de ontwikkelingen in de sector <ul style="list-style-type: none"> • vakbladen • producten • technieken • internet • ICT
	7 de technische handelingen klant- en resultaatgericht uitvoeren en deze eigen aan het profiel van het instituut realiseren. handelen naargelang de opdracht volgens een bepaald stappenplan en specifieke werkmethodes. met andere werkmethodes, producten en apparaten omgaan naargelang het profiel van het instituut.	7 ➤ Technische handelingen Analyse/stappenplan/werkmethoden <ul style="list-style-type: none"> • handverzorging • gelaatsverzorging • make-up • lichaamsverzorging • voetverzorging

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	8 zich informeren en selectief kiezen naargelang de permanente evolutie van het beroep.	8 Permanente evolutie <ul style="list-style-type: none"> • a.d.h.v.bedrijfsbezoeken, beurzen, firma's, vakliteratuur, internet ...
	9 zich aanpassen aan de normen en regels die gelden in het instituut.	9 Regels en afspraken <ul style="list-style-type: none"> • veiligheid • hygiëne • milieu • ergonomie

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN TIMING

1 SPECIFIEKE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Nr.	Specifieke pedagogisch-didactische wenken
PV/ TV	Er dient permanent overleg over de leerinhouden te zijn tussen de leraren PV/TV Bio-esthetiek.
PV	Uitgaan van welomschreven praktijkopdrachten en regelmatige praktijkoefeningen om correcte vaardigheden te verwerven.
PV/ TV	Zorgen voor voldoende nieuwe en trendgevoelige aanpakken en afwisseling in de opdrachten.
PV	Uitgaan van een reglement van inwendige orde met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> • het minimum aantal opdrachten en modellen; • hygiëne; • vakgerichte attitudes; • orde, netheid, onderhoud; • veiligheids- en milieuaspecten; • ...
PV/ TV	Sociale en communicatieve vaardigheden integreren in de lessen praktijk.
TV/ PV	De link met de basisleerstof bewaken en voldoende onderling overleg plegen.
PV/ TV	De leerlingen de individuele evaluatie van praktijkopdrachten laten bijhouden en hen zo toelaten gegevens in verband met bemerkingen, bijsturingen te noteren en aan zelfevaluatie te doen.
PV	Integratie van ergonomische en milieuaspecten.
PV/ TV	Momenten van zelfevaluatie inlassen.
PV/ TV	ICT-mogelijkheden integreren en benutten.
PV/ TV	Bij het aanleren van massagetechnieken de link leggen met basisleerstof TV Bio-esthetiek, en de verworven kennis uit Toegepaste biologie, Toegepaste chemie.
PV/ TV	De leerlingen via persoonlijke en op de stagevloer verworven ervaringen nieuwe producten en apparaten laten toelichten. Hen via gerichte opdrachten een beperkte studie van producten en apparaten laten maken.
PV	Stelselmatig en progressief het gebruik van diverse producten en verschillende apparatuur opdrijven.
PV/ TV	Het opstellen en invullen van een handelingsplan wordt zelfstandig uitgevoerd.
PV/TV	Aspecten van advies, diensten en verkoop integreren.
PV	De rendabiliteit van de verschillende mogelijkheden in diverse functies in kaart brengen met het oog op kwaliteitsbewaking, tempo en rendement.
PV/ TV	Oog hebben voor een verzorgde, hygiënisch en esthetisch verantwoorde omgeving en uitstraling.
PV	Via persoonlijke ervaringen het doel en effect van bepaalde technieken en handelingen laten toelichten.
PV	De permanente evolutie van de sector in kaart brengen met als doel levenslang leren.
PV/ TV	Overleg met de leraren(stage) via vakgroepwerking over het afstemmen van leerinhouden en uitwerken van opdrachten.

Nr.	Specifieke pedagogisch-didactische wenken
PV/TV	Indien de school opteert voor de mogelijkheid tot het behalen van het attest van bedrijfsbeheer zal er overleg nodig zijn met de leraar Toegepaste economie, teneinde bepaalde leerinhouden op elkaar af te stemmen.
PV/TV	Frequente bezoeken aan firma's inlassen om de leerlingen te laten kennismaken met nieuwe technologieën, producten en apparaten die niet in de school aanwezig zijn, om hen een beeld te geven van de verscheidenheid en te leren keuzes maken.
PV/TV	ICT-gebruik en -toepassingen frequent integreren.
	De specifieke terminologie eigen aan de opleiding wordt niet onderwezen als loutere theorie, het is de bedoeling de leerlingen tijdens de uitvoering vertrouwd te maken met de gangbare terminologie met vermelding van Latijnse benamingen die frequent in het vakjargon voorkomen. Leerlingen leren deze niet uit het hoofd, het is de bedoeling deze zich via herhaling en associatie eigen te maken. Een verklarende lijst, als leidraad tijdens de praktijk gebruiken, en opzoekingen in vakliteratuur, via internet, kunnen hierbij helpen.
	Via ICT, cd-rom, video de leerlingen inzicht laten verwerven in verhoudingen, het effect van kleur: kleurenleer, contrast, invloed op het totaalbeeld, enz.
	De anatomie linken aan de praktijk.
	Voor de kunstnageltechnieken is het aan te raden één bepaalde techniek grondig in te oefenen en de overige via firmabezoek e.a te analyseren.
	Stage -ervaringen bespreken, analyseren en waar mogelijk bijsturen.
	Het belang en effect van de reclame en de mediabelangstelling aangrijpen om nieuwigheden en trends toe te lichten.

2 ALGEMEEN PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

2.1 Organisatorisch

Om pedagogisch-didactische redenen streeft dit leerplan, in de leerplandoelstellingen, ernaar om, waar mogelijk, de theorie te integreren in de praktijk. Om dit op een pedagogisch verantwoorde manier te kunnen realiseren is het noodzakelijk:

- PV en TV door de zelfde leraar te laten onderrichten;
- indien om organisatorische redenen meerdere leraren worden ingeschakeld, een gemeenschappelijk jaar(vorderings)plan te op te maken;
- waar mogelijk, 4 aaneensluitende lesuren na te streven zodat TV en PV complementair aan elkaar zijn: bijv. 3lt/w PV en 1lt/w TV;
- dat de omvang van de groepen het toelaat pedagogisch verantwoord en veilig te kunnen werken

Inrichten stages:

Keuze van de stageplaats

De stageplaats dient voorzien te zijn van een ruim aanbod van activiteiten om aan de grote verscheidenheid aan leerplandoelstellingen te kunnen voldoen.

De stageplaats moet voldoende mogelijkheden bieden om doelstellingen die niet in de school kunnen gerealiseerd worden een invulling te geven.

- Voor wat betreft het inrichten van stages gaat de voorkeur naar een blokstage al dan niet opgesplitst.

2.2 Tijdsbesteding

Dit leerplan bevat leerplandoelstellingen en leerinhouden voor 14 lt/w (PV Praktijk bio-esthetiek) + 6 lt/w (TV Bio-esthetiek), én 8 lt/w PV/TV Stage. Voor het complementair gedeelte kiest de school in functie van het profiel van de school en de meerwaarde van de opleiding, afhankelijk van het al dan niet afleveren van het attest voor bedrijfsbeheer voor 1/2/3 lt/w Toegepaste economie.

2.3 Les- en cursusmateriaal

De nota's van de derde graad dienen als uitgangsbasis voor het specialisatiejaar en worden voor de verschillende praktijkonderdelen en vaktheorie verder aangevuld. Op deze manier kunnen de leerlingen terugvallen op de reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. Het is niet de bedoeling alle praktische handelingen uitvoerig toe te lichten, wel de leerlingen aangepast aan hun niveau, actuele, beknopte en overzichtelijke informatie te verstrekken. Onderling overleg zowel op niveau van de school als van de betrokken leraren van de studierichting is aangewezen.

2.4 Vakoverschrijdend overleg

Om administratieve redenen is in de lessentabel onderscheid gemaakt tussen PV Praktijk bio-esthetiek, TV Bio-esthetiek en PV/TV Stage bio-esthetiek.

Om pedagogisch-didactische redenen is dit leerplan, en de leerplandoelstellingen, onder de noemer van **PV Praktijk bio-esthetiek**

3e leerjaar van de derde graad:

14 lt/w PV Praktijk bio-esthetiek

Via PV Praktijk bio-esthetiek worden telkens **6 lt/w TV Bio-esthetiek geïntegreerd**. In totaal lezen we dus:

3e leerjaar van de derde graad:

14 lt/w + 6 (TV) = 20 lt/w PV/TV Praktijk bio-esthetiek

Gelet op het geïntegreerd karakter van dit leerplan worden deze **20 lt/w** in het derde leerjaar als één geheel beschouwd en waar mogelijk door één leraar gegeven. Indien dit niet haalbaar is zal er in elk geval permanent overleg via vakgroepwerking plaats hebben en zal er een gemeenschappelijk jaar(vorderings)plan worden opgemaakt

De leerplandoelstellingen en leerinhouden waarvoor het noodzakelijk is deze te benaderen/of te verduidelijken vanuit een theoretisch kader worden aangeduid door het volgende kenteken: ➤.

De leerplandoelstellingen dienen gelezen te worden als minimum te realiseren.

Om de continuïteit van dit leerplan te garanderen is een gecoördineerd en permanent overleg tussen alle betrokken leraren (jaar/vorderingsplannen) in elk geval noodzakelijk.

Stage

Voor de organisatie en de administratieve richtlijnen dient de school zich te baseren op de SO (91) 15 van 19 juli 1991.

Stages dient men te kaderen in de visie van de school op stages in de opleiding en de samenwerking met de arbeidsmarkt.

Naargelang de keuze (voorkeur gaat hier naar blokstage vanaf het tweede trimester, omwille van het doorlopen van de diverse behandelingen in het aanbod esthetische lichaamsverzorging) van de school zijn de leerplandoelstellingen voor de (blok- of alternierende) stage in dit leerplan opgemaakt voor:

3e leerjaar van de derde graad:

8 lt/w.

2.5 BEGELEID ZELFGESTUURD LEREN

2.5.1 Wat?

Met begeleid zelfgestuurd leren bedoelen we het geleidelijk opbouwen van een competentie naar het einde van het secundair onderwijs, waarbij leerlingen meer en meer het leerproces zelf in handen gaan nemen. Zij zullen meer en meer zelfstandig beslissingen leren nemen in verband met leerdoelen, leeractiviteiten en zelfbeoordeling.

Dit houdt onder meer in dat:

- de opdrachten meer open worden;
- er meerdere antwoorden of oplossingen mogelijk zijn;
- de leerlingen zelf keuzes leren maken en die verantwoorden;
- de leerlingen zelf leren plannen;
- er feedback is op proces en product;
- er gereflecteerd wordt op leerproces en leerproduct.

De leraar is ook coach, begeleider.

De impact van de leerlingen op de inhoud, de volgorde, de tijd en de aanpak wordt groter.

2.5.2 Waarom?

Begeleid zelfgestuurd leren sluit aan bij enkele pijlers van ons PPGO, o.m.

- leerlingen zelfstandig leren denken over hun handelen en hierbij verantwoorde keuzes leren maken;
- leerlingen voorbereiden op levenslang leren;
- het aanleren van onderzoeksmethodes en van technieken om de verworven kennis adequaat te kunnen toepassen.

Vanaf het kleuteronderwijs worden werkvormen gebruikt die de zelfstandigheid van kinderen stimuleren, zoals het gedifferentieerd werken in groepen en het contractwerk.

Ook in het voortgezet onderwijs wordt meer en meer de nadruk gelegd op de zelfsturing van het leerproces in welke vorm dan ook.

Binnen de vakoverschrijdende eindtermen, meer bepaald “Leren leren”, vinden we aanknopingspunten als:

- keuzebekwaamheid;
- regulering van het leerproces;
- attitudes, leerhoudingen, opvattingen over leren.

In onze (informatie)maatschappij wint het opzoeken en beheren van kennis voortdurend aan belang.

2.5.3 Hoe te realiseren?

Het is belangrijk dat bij het werken aan de competentie de verschillende actoren hun rol opnemen:

- de leraar als coach, begeleider;
- de leerling gemotiveerd en aangesproken op zijn “leer”kracht;
- de school als stimulator van uitdagende en creatieve onderwijsleersituaties.

De eerste stappen in begeleid zelfgestuurd leren zullen afhangen van de doelgroep en van het moment in de leerlijn “Leren leren”, maar eerder dan begeleid zelfgestuurd leren op schoolniveau op te starten is “klein beginnen” aan te raden. Vanaf het ogenblik dat de leraar zijn leerlingen op min of meer zelfstandige manier laat

- doelen voorop stellen
- strategieën kiezen en ontwikkelen
- oplossingen voorstellen en uitwerken
- stappenplannen of tijdsplannen uitzetten
- resultaten bespreken en beoordelen;
- reflecteren over contexten, over proces en product, over houdingen en handelingen
- verantwoorde conclusies trekken
- keuzes maken en die verantwoorden

is hij al met een of ander aspect van begeleid zelfgestuurd leren bezig.

2.6 ICT-INTEGRATIE

2.6.1 Wat?

Onder ICT-integratie verstaan we het gebruik van informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning van het realiseren van leerplandoelstellingen.

2.6.2 Waarom?

Maatschappelijke ontwikkelingen wijzen op het belang van het verwerven van ICT-competenties. Jongeren moeten niet alleen in staat zijn om nieuwe media te gebruiken, zij moeten net zo goed kunnen inschatten wanneer deze efficiënt en effectief kunnen worden ingezet. Het gebruik van nieuwe media sluit zeer goed aan bij de leefwereld van de jongeren en speelt in op hun vertrouwdheid met de beeldcultuur.

Er wordt meer en meer belang gehecht aan probleemoplossend denken, kritisch selecteren, het zelfstandig of in groep werken, het kunnen verwerven en verwerken van enorme hoeveelheden informatie.

Deze ontwikkelingen zijn ook merkbaar in het onderwijs. In de meeste vakken of bij het nastreven van vakoverschrijdende eindtermen vervult ICT een ondersteunende rol. Door de integratie van ICT kunnen leerlingen:

- het leerproces zelf in eigen handen nemen;
- zelfstandig en actief leren omgaan met les- en informatiemateriaal;
- op eigen tempo werken en een eigen parcours kiezen (differentiatie en individualisatie).

2.6.3 Hoe ICT integreren ter ondersteuning van het realiseren van de leerplandoelstellingen?

Zelfstandig oefenen in een leeromgeving

Nadat leerlingen nieuwe leerinhouden verworven hebben, is het van belang dat ze voldoende mogelijkheden krijgen om te oefenen bijv. d.m.v. specifieke pakketten. De meerwaarde van deze vorm van ICT-integratie kan bestaan uit: variatie in oefenvormen, differentiatie op het vlak van tempo en niveau, geïndividualiseerde feedback, mogelijkheden tot zelfevaluatie.

Zelfstandig leren in een leeromgeving

Een mogelijke toepassing is nieuwe leerinhouden verwerven en verwerken, waarbij de leerkracht optreedt als coach van het leerproces (bijv. in een open leercentrum). Een elektronische leeromgeving (ELO) biedt hiertoe een krachtige ondersteuning.

Creatief vormgeven

Leerlingen worden uitgedaagd om creatief om te gaan met beelden, woorden en geluid. De leerlingen kunnen gebruik maken van de mogelijkheden die o.a. allerlei tekst-, beeld- en tekenprogramma's bieden.

Opzoeken, verwerken en bewaren van informatie

Voor het opzoeken van informatie kunnen leerlingen gebruik maken van o.a. cd-roms, een ELO en het internet.

Verwerken van informatie houdt in dat de leerlingen kritisch uitmaken wat interessant is in het kader van hun opdracht en deze informatie gebruiken om hun opdracht uit te voeren.

De leerlingen kunnen de relevante informatie ordenen, weergeven en bewaren in een aangepaste vorm.

Voorstellen van informatie aan anderen

Leerlingen kunnen informatie aan anderen meedelen of tonen met behulp van ICT-ondersteuning onder de vorm van tekst, beeld en/of geluid d.m.v. bijv. een presentatie, een website, een folder ...

Veilig, verantwoord en doelmatig communiceren

Communiceren van informatie betekent dat leerlingen informatie kunnen opvragen of verstrekken aan derden. Dit kan o.a. via e-mail, internetfora, een ELO, chatten, blogging.

Adequaat kiezen, reflecteren en bijsturen

De leerlingen ontwikkelen competenties om bij elk probleem keuzes te maken uit een scala van programma's, applicaties of instrumenten, al dan niet elektronisch. Daarom is het belangrijk dat zij ontdekken dat er meerdere valabele middelen zijn om hun opdracht uit te voeren. Door te reflecteren op de gebruikte middelen en de bekomen resultaten te vergelijken, maken de leerlingen kennis met de verschillende eigenschappen en voor- en nadelen van de aangewende middelen (programma's, applicaties ...) en kunnen ze hun keuzes bijsturen.

2.7 GIP

De Geïntegreerde proef wordt georganiseerd in overleg met het lerarenteam van de studierichting in het tweede jaar van de derde graad KSO/TSO/BSO en het derde jaar van de derde graad KSO/TSO/BSO. Het is een proef die de beroepsvaardigheden, de algemene kennis en de communicatievaardigheden evalueert. De GIP is een uitgelezen gelegenheid om beroepsvaardigheden in een realistisch kader te kunnen ervaren. Een belangrijke doelstelling is het gestructureerd communiceren en rapporteren op een manier die aangepast is aan het opleidingsniveau en het beroependomein.

De vakken van het specifieke gedeelte komen geïntegreerd aan bod. De school/vakgroep bepaalt de doelstellingen van de GIP en bepaalt de aard van de proef en het thema.

De uitwerking geschiedt op basis van de richtlijnen die op dat ogenblik van kracht zijn.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN¹

GEMEENSCHAPPELIJKE UITRUSTING PER PRAKTIJKLOKAAL

Nutsvoorzieningen

- voorzien van koud en warm water
- voldoende verlichting
- voldoende stopcontacten
- mogelijkheid tot het nemen van een douche (minstens 1)

Infrastructuur

- Voldoende ruime lokalen voorzien van voldoende bergruimte

Linnen

- Voldoende in aantal: handdoeken, dekens, beschermhoezen, lakens ...

Didactisch materiaal

In de school aanwezig:

- TV en videoapparatuur
- Retroprojector
- per vaklokaal: PC per vaklokaal en toegang tot internet.

Klein materiaal

- Voldoende klein gereedschap materiaal en producten voor hand-, voet-, lichaams- , gelaatsverzorging en make-up.

Apparatuur

- Sterilisatieapparatuur
- Ontsmettingsapparatuur
- Loupelamp

Specifieke uitrusting per vakonderdeel

Infrastructuur

meubilair:

- behandelzetels/stoelen;
- massagebedden;
- werktafels;
- taboeretten;

¹ Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarem

Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden met betrekking tot de uitrusting en inrichting van de lokalen en de aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel.

Zij schrijven voor dat:

- duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
- alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
- de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
- de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

- spiegels;
- omvorming of indeling mogelijk maken tot cabines.

Gelaatsverzorging - make-up

Meubilair

- Behandelzetels
- Werktafels
- Taboeretten
- Spiegels

Materiaal

Voldoende klein materiaal
Oefenhoofden

Apparatuur voor lichaams- en gelaatsverzorging

- Apparatuur voor hydro- en -mechano-behandelingen
- Loupelamp
- Paraffineketels met thermostaat
- Thermodeken
- Harsapparatuur
- Borstel- en slijppapparatuur
- Freestoestel
- Pedicureapparatuur
- Massageapparatuur
- Hoogfrequentieapparatuur

Voetverzorging

Meubilair

- Behandelzetels/stoelen voor voetverzorging
- Werktafels
- Taboeretten

Apparaten

Freesapparatuur met toebehoren
Sterilisatieapparaat

Linnen

- Voldoende in aantal: handdoeken, dekens, beschermhoezen, lakens ...

Didactisch materiaal

In de school aanwezig:

- TV en videoapparatuur
- Retroprojector
- PC per vaklokaal en toegang tot internet in de school

EVALUATIE

Onderscheid moet gemaakt worden tussen de evaluatie van het leerproces en de evaluatie van het eindproduct.

Bij de procesevaluatie wordt doorlopend gepeild naar de verwerking van het leerproces, met de bedoeling dit proces zo nodig bij te sturen, zodat elke leerling op de meest effectieve manier kan leren. De klemtoon ligt hierbij duidelijk op het optimaal functioneren van de leerling.

Het verloop van het proces wordt, vooraf, door de leraar uitgetekend. Zij/hij bepaalt

- welke de verschillende stappen zijn;
- welke fouten op elk moment ontoelaatbaar zijn;
- welke fouten kunnen gemaakt worden.

Afhankelijk van het resultaat van feedbackmomenten (evaluaties na elke opdracht of deelopdracht) wordt het proces verder gezet of zo nodig bijgestuurd.

Om de leerling te motiveren gebeurt dit in een constructieve, positieve sfeer.

Productevaluatie gebeurt op het einde van het leerproces (bijvoorbeeld na een hoofdstuk, een opdrachtenreeks, een project, een trimester ...). Hierbij wordt nagegaan in hoeverre de leerling de basisdoelstellingen bereikt heeft.

Elke evaluatie dient te vertrekken vanuit duidelijke en operationele doelstellingen. Zowel het proces als het product moeten op een zo objectief mogelijke manier geëvalueerd worden. De evaluatie steunt altijd op een vaardigheids- en werkanalyse die het verloop, de verantwoording en de criteria weergeeft van de opdracht.

Proces- en productgericht evalueren kan vier aspecten omvatten:

- de denkactiviteit (bijvoorbeeld instructies lezen, aantekeningen maken ...).
- de motorische handelingen (bijvoorbeeld verbindingen maken ...).
- de praktijkattitudes (bijvoorbeeld nauwkeurig werken, scherp waarnemen ...).
- de uitvoeringstijd, waarbij gestreefd wordt naar een haalbaarheid voor 90 % van de leerlingen.

Bij de evaluatie zal er in ieder geval rekening gehouden worden met het feit dat het om leerlingen gaat. Onnauwkeurig werken, kleine fouten maken, moet in zekere mate aanvaardbaar zijn. Belangrijk is de evolutie.

Daarom zal de lerares/leraar voortdurend de vorderingen van de leerlingen controleren. Indien nodig zal zij/hij meteen remediërend optreden.

Bij het begin van iedere praktijkopdracht zal de lerares/leraar (indien nodig aan alle leerlingen afzonderlijk) meedelen welke (sub)doelstellingen tijdens die les moeten bereikt of nagestreefd worden: *iedere leerling moet bij het begin van iedere les weten wat van hem tijdens die les verwacht wordt.*

In het evaluatieproces kunnen 3 stappen onderscheiden worden:

- registreren (door middel van een evaluatieschema),
- interpreteren (door middel van een vierpuntschaal),
- rapporteren.

Registreren

Om zo objectief mogelijk te kunnen registreren, wordt voor elke praktijkopdracht (met de daarbij horende gedragsvaardigheden) een evaluatieschema opgesteld.

Zo'n schema bevat alle doelstellingen (met de daarbij horende subdoelstellingen) en attitudes die bij de opdracht zullen geëvalueerd worden. Het is niet noodzakelijk om bij alle opdrachten steeds alle mogelijke subdoelstellingen te evalueren. Sommige subdoelstellingen kunnen eventueel weggelaten worden als ze vroeger reeds vaker aan bod kwamen of later ruimschoots aan bod zullen komen.

De selectie van de attitudes en de wijze van registratie, wordt in vakgroep overlegd.

Bepaalde aspecten zijn objectief meetbaar (bijvoorbeeld een buis op lengte zagen binnen een aangegeven tolerantie), andere aspecten zijn subjectief waarneembaar (bijvoorbeeld een geschikte kleurcombinatie kiezen).

De mate waarin een objectief waarneembare doelstelling bereikt werd, kan in het schema aangeduid worden door middel van een tweepuntenschaal:

- + : doelstelling bereikt
- - : doelstelling niet bereikt

Voor niet objectief meetbare doelstellingen wordt geadviseerd om te werken met een drie puntenschaal:

- + : doelstelling bereikt
- ± : doelstelling niet helemaal bereikt
- - : doelstelling niet bereikt

Door het evaluatieschema samen met de opgave ter beschikking van de leerling te stellen, kan de zelf-evaluatie bij de leerling sterk aangemoedigd worden.

Interpreteren

Door middel van het evaluatieschema controleert de lerares/leraar bij het einde van iedere les in welke mate de leerlingen de vooropgestelde lesdoelstellingen bereiken. Dit wordt kort met iedere leerling individueel besproken.

Aan de registraties in het evaluatieschema kunnen verschillende interpretaties gegeven worden.

Enkele voorbeelden:

+	±	-
(doel bereikt)	(doel niet helemaal bereikt)	(doel niet bereikt)
niveau is voldoende	voldoende maar leemten voor verbetering vatbaar	niveau onvoldoende onaanvaardbaar niveau
nagenoeg foutloos nagenoeg correct	aanvaardbare tekorten aanvaardbaar aantal lichte of detailfouten of leerproces fouten	schadelijke fouten onvergeeflijke fouten zware inbreuken
volledig	kleine tekorten	onvolledig zware tekorten
behoorlijk, zinvol	storingen, fragmentarisch	onlogische uitvoering
kan het en doet het vrijwel altijd, spontaan en zonder aarzelen	kan het en doet het af en toe, zonder overtuiging, wisselvalling	kan het niet, doet het niet of nooit, afwijzend en met tegenzin

Om eenvormigheid te bekomen in verband met de gebruikte interpretatie, is een overleg binnen de vakgroep absoluut noodzakelijk.

Rapporteren

Na iedere les (lieft uiterlijk bij het begin van de volgende les) worden de resultaten van het evaluatieschema omgezet op een vierpuntenschaal.

Die quotatie wordt in de agenda van de leerling genoteerd, waarbij uiteraard voldoende aandacht moet besteed worden aan een eventueel noodzakelijke remediëring.

De omzetting van de (eventueel gewogen) evaluaties kan op verschillende manieren gebeuren. Om eenvormig te kunnen omzetten, is een overleg binnen de vakgroep absoluut noodzakelijk.

Hoe de omzetting zal gebeuren moet in ieder geval vooraf vastgelegd worden.

Het rapportcijfer

Naar het rapport toe moeten alle quotaties (drie-vierpuntenschaal – resultaat van remediëring) al dan niet omgezet worden naar een cijfer. Hoe dan ook de omzetting moet overlegd worden binnen de vakwerkgroep.

PV Praktijk bio-esthetiek (3e leerjaar: 14 lt/w)

PV/TV Stage bio-esthetiek (3e leerjaar: 8 lt/w)

TV Bio-esthetiek (3e leerjaar: 6 lt/w)

Alle ernstige tekorten (cf. diverse evaluatieschema's) worden steeds vermeld in de rubriek commentaar, waarbij er steeds een duidelijk geformuleerde remediëring moet voorzien worden (geen algemene opmerkingen).

BIBLIOGRAFIE

In de bibliografie worden titels opgesomd die representatief zijn voor de actuele aanpak van het vak Praktijk bio-esthetiek. Deze werken en publicaties zullen de leerkracht van nut zijn voor de verruiming van kennis en voor permanente bijscholing. In dit verband is het vanzelfsprekend dat de school de nodige inspanningen doet om een degelijke vakbibliotheek aan te leggen en te onderhouden.

BAKENS. *Handverzorging, Addendum* Littera Brugge.

BAKENS, *Theorie voor beroepen in de uiterlijke verzorging*, Littera Brugge.

BAYGAN L., *Make-Up*, Uitg. Adam En Charles Black, London

Brt., *Make-Up Een Spel*, Uitgave, Lens

BOER H., *Kosmetische Camouflage en Littekenbehandeling*, The Container, Oosterbeek

CAMPSIE., *het boek over de schoonheid*, Könemann

CLARK, *Gezichtsmassage.*, De Driehoek, Amsterdam

Creatieve schoonheidstips, Uitgeverij Lekturama

DE BACKER, D., *Verzorgende cosmetica*, Aurella Paramedica, Sint-Martens-Latem

FLEURIMON., *Maquillage*, The Container, Oosterbeek

FOKKE., H.E. *Dehuid, huidziekten en huidcorrecties*, Bohn Stafleu Van

Loghum, Houtem/zaventem 1993

GERRITSEN F., *Het fenomeen kleur*, Cantecleer de bilt, 2 druk 1983

GOOSMANN F., *Handboek voor cosmetische en medische ontharing*, De Tijdstroom, Lochem, 1987

GOOSMANN F., *Handboek voor huid- en lichaamsverzorging*, De Tijdstroom, Lochem, 1981

HERTELEER, M., Vandamme, A., Van Tongerloo, L., *Menselijke relaties* TSO, de Clerck, Gent
1992-1994

HULSKEMPER, P., *Sociale, communicatieve en commerciële vaardigheden*, Bakens, Bohn Stafleu Van
Loghum, Houtem/Zaventem 1998 (Kluwer)

JACKSON C., *Kies je kleur*, Media Club Roeselare.

JANS M., *Alles over make-up. Wat, hoe en waarom?* The container, De Backer

KLAPHAAK., *Kosmetika en Aanverwante Producten*. The Container, Oosterbeek

Itten J., *Kunst en kleur*, Dessain en Tolra

J.MARY Elisabeth., *Technisch handboek voor dag- en avondmake-up*, The
Container, Oosterbeek

LEHAEN G. *Aanvullende woordenlijst voor de schoonheidsspecialiste*, VZW Besko-redactie Hebe

POLANO N., *Huid en huidziekten*, Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1980

QUANT MARY., Green Felicity., Zomer S. Keuning., *Kleur door Q.U.A.N.T.* uitgever Hemond-Helmond,
boeken BV Ede Antwerpen

ROTHMAN, H.A., *Nagelregulatietechniek*, Harmsen, 1998

SCHADE JP., *Atlas van het menselijke lichaam*, De Tijdstroom, Lochem, 1978

SCHOEN, L., Kruithof, M., Pluim, A., Reimink, G., *uiterlijk verzorgd*, Thieme, Zutphen, 1996

VAN DER STRATEN., *Apparatuur*, uitgeverij Kluwer.

VAN DER STRATEN, W., *Cel en weefselleer/anatomie*, Bakens, Bohn Stafleu Van
Loghum 1996 (Kluwer)

PV Praktijk bio-esthetiek (3e leerjaar: 14 lt/w)

PV/TV Stage bio-esthetiek (3e leerjaar: 8 lt/w)

TV Bio-esthetiek (3e leerjaar: 6 lt/w)

 VAN DER STRATEN, W., *De huid, bouw en functies*, Bakens, Bohn Stafleu Van Loghum 1996(Kluwer)
VAN DER STRATEN, W., *Cosmetische hand- nagel- en voetverzorging*, Bakens, Bohn Stafleu Van Loghum 1998(Kluwer)VAN DER STRATEN, W., *Hygiëne, arbeidsomstandigheden en milieu*, Bakens, Bohn Stafleu Van Loghum 1998(Kluwer)VAN DER STRATEN, W., Visser, H., *Voetverzorging*, Bakens, Bohn Stafleu Van Loghum 1996(Kluwer)VAN MEER K., Van Neiyenhof, J., *Elementaire sociale vaardigheden*, Bohn Stafleu Van Loghum 1997(Kluwer)VERNHEs., *Encyclopédie Du Maquillage*, Dep 1980-1981VAN DER STRATEN., *Mooi van kop tot teen*, uitg/ Testaankoop 1985 OosterbeekWAGNER K. J., *Plastische Chirurgie*, Elmar, Rijswijk, 1980WANROOY., *Leerboek voor schoonheidsspecialisten deel 1,2 en deel 3*, Oosterbeek – NederlandWANROOY., *Elektrische apparaten in de cosmetiek*, Oosterbeek – Nederland**Algemene vakliteratuur**

Littera boekhandel, Ezelstraat, 13 8000 Brugge. Tel. 050/33.70.04

Tijdschriften

Votre Beauté

Esthéticienne

Les nouvelles esthétiques

Visagie, vaktijdschrift

Het labo van de verleiding

ColorscoPie, advies in kleuren, l'Oréal.

Documentatie van de Beroepsfederaties

BV Besko Beroepsvereniging voor Bio-esthetiek en cosmetologie

NUBE Nationale Unie der Belgische Estheticiciennes Computerprogramma

Software pakket "Aphrodite"

Firma Orca, Vlaamse Kunstlaan 53

2020 Antwerpen tel. 03/248 34 41

Cd-rom cursus VUB Brussel prof.dr. André Barel en prof dr. Peter Clarys: zonnebanken & veiligheid

Nuttige internetadressen

Syllabus over stage/GIP:

www.gemeenschapsonderwijs/be/pbd/so/www.ncv-cosmetica.nl/ =www.dermis.net

online atlas of dermatology:

www.atlas-dermato.org/www.koc.nlwww.laeser-aesthetic.comwww.klascement.net/kt/beelden/daglevenstad4.html

www.amv.be/beroepsvereniging.htm

www.pits.org/nl.html

www.women.uia.ac.be

www.synergie123.com

www.ovam.be/edu/vermijdafval/

www.uwapotheker.be

www.visagiehairstyling.com

www.dermacosmetics.com/html/huidverzorging

www.herbalifenet.com